

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«GYLYM JÁNE BILIM - 2024»
XIX Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XIX Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«GYLYM JÁNE BILIM - 2024»**

**PROCEEDINGS
of the XIX International Scientific Conference
for students and young scholars
«GYLYM JÁNE BILIM - 2024»**

**2024
Астана**

УДК 001

ББК 72

G99

«GYLYM JÁNE BILIM – 2024» студенттер мен жас ғалымдардың XIX Халықаралық ғылыми конференциясы = XIX Международная научная конференция студентов и молодых ученых «GYLYM JÁNE BILIM – 2024» = The XIX International Scientific Conference for students and young scholars «GYLYM JÁNE BILIM – 2024». – Астана: – 7478 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.

ISBN 978-601-7697-07-5

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 001

ББК 72

G99

ISBN 978-601-7697-07-5

**©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2024**

Эриксон, адамдар өмір бойы жалпы сегіз даму кезеңінен өтеді дейді. Әр кезеңнің өзіндік даму мақсаттары болады. Жеке адам дамудың әр кезеңінде әртүрлі дағдарысқа тап болады. Адам осы даму кезеңдерінде өзінің кез келген мақсатын жүзеге асыру үшін сол кезеңдегі дағдарыстарға, күйзелістерге немесе қақтығыстарға төтеп беруі қысқасы, оларды жеңуі күтіледі. Эриксон адамдар мұндай дағдарыстарды жеңе алатын дәрежесіне жеткенде әлдеқайда сау тұлғаға ие болады деп санайды. Осылайша, адам келесі кезеңде болатын даму этаптарында дағдарыстарға қарсы тұру үшін өзіне қажет қасиеттерге ие болады. Эриксон адамдардың туғаннан өлгенге дейінгі өмірінің физикалық және эмоционалдық аспектілерін зерттейді. Олар психологиялық тұрғыдан жетілуі үшін әлеуметтік әсерлермен байланыста болуы керек.

Эриксонның ұсынғысы келген негізгі идея: Егер ата-аналар балаларының жақсы тәрбиеленіп, дұрыс бағыт-бағдар алуын қамтамасыз етсе, бұл өзара циклге айналады және балалар ата-аналарына жақсы қамқорлық жасап, оларды өмірдің жақсы жақтарына қарай бағыттайды. Олар сізге жол көрсетеді. Басқаша айтқанда, ата-ана өзін жақсы тәрбиелесе, бұл олардың балаларына әсер етеді және табиғи түрде олардың жақсы тәрбиеленіп жетілуіне ықпал жасайды. Осындайда қазақтың «Не ексең, соны орасың» - деген асыл сөзі, еріксіз есіңе оралады екен. Дана бабаларымыз «Балаңды бес жасқа дейін патшаңдай күт, бес жастан он бес жасқа дейін құлыңдай жұмса, он бес жастан асқан соң досыңдай сырлас» - деп саналы болудың сырын екі ауыз сөзбен-ақ ашықтаған екен.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Эриксон.Э Трагедия личности. – М.: Алгоритм, 2008. – 256 с
2. Эриксон.Э Идентичность юность и кризис. – М.: Флинта: МПСИ: Прогресс, 2006. – 256 с
3. Эриксон.Э Детство и общество. – М.: Летний сад, Речь, Университетская книга: 2000. – 142 с
4. Фрейд.З; Эриксон.Э «Сценарий жизни» Комплекс детских травм М.: Алгоритм, 2018. – 240с

УДК 21.21.21

СЕНУШІ АДАМДАРҒА ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ КЕҢЕС БЕРУДІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Демесінов Асылжан Алдамбергенұлы

assyl.demessin@gmail.com

Қазақстан, Астана, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Дінтану
кафедрасы, «Дін психологиясы» мамандығының магистранты

Ғылыми жетекші – Нурадинов А.

Психологиялық көмек көрсетудің заманауи тәжірибесінде, көбінесе сенуші кісілерге көмек көрсету қажеттілігі туындайды. Қазақстанда біз негізінен мұсылман және христиандар туралы айтып отырмыз. Әдетте, сенуші адамдардың оның мәселесін шешу кезінде зиян келтірмейтіндей, шешуді қажет ететін бірқатар нақты мәселелерді тудырады. Осы мәселелердің бірі – адамдардың көмекке жүгіну мотивациясы. Психологқа бару өз еркімен болса, әдетте сенуші адамдарда кінәлі сезім жиі болады. Егер діни қызметкер сенушіні қиындықтарының рухани емес, психологиялық сипатта екенін түсінетін психологқа жіберсе, онда клиенттің жалғыз мотивациясы мойынсұну болуы мүмкін, бұл да психологпен тиімді ынтымақтастыққа ықпал етпейді.

Психологтың өзі үшін туындайтын мәселелер, ең алдымен, психологтың өз құндылықтары болмауы мүмкін клиенттің маңызды құндылықтарымен әрекеттесу қажеттілігімен, сондай-ақ олармен байланысты сезімдер мен қарым-қатынастарға эмпатия

жасау қиындығымен анықталады. Осылайша, мұндай кісілерге психологиялық көмек көрсетудің ерекшелігі айқындалады.

Бұл ерекшелікті түсіну үшін діншілдік, тіпті психологиялық әдебиеттерде де әлеуметтану, этика немесе идеология тұрғысынан психологиялық ұғымдар тілінде жиі қарастырылатын құбылысты қарастыру қажет. Діндарлықты адамның өзі табиғаттан тыс және қасиетті деп санайтын нәрселермен, сондай-ақ адамдар мен ұйымдармен саналы немесе толық емес саналы қарым-қатынасты анықтайтын жеке тұлғаның психологиялық ерекшеліктерінің жиынтығы ретінде анықтайық. Адамның діндарлығының діни таным, діни түсінік, діни тәжірибе мен сезім, діни құндылықтар сияқты құрамдас бөліктерін бөліп көрсетуге болады, сондай-ақ діни әрекет құрылымындағы діни әрекеттер мен қарым-қатынастарды қарастыруға болады. Діндарлықтың құрылымын әртүрлі дін өкілдері үшін де дәл осылай сипаттауға болады.

Діни білім. Белгілі бір діни ілімнің мәні туралы білім дінге сенбейтін адамның, мысалы, дінтану маманының интеллектуалдық жүгі ретінде өмір сүре алады, бірақ ол діни дүниетанымның саналы құрамдас бөлігіне айнала отырып, діндарлықтың құрамдас бөлігі бола алады. Діндар адам үшін діни ілім туралы білім жеке өмір сүре алмайды, оған қазіргі кездегі сенім жағдайы әсер етеді.

Діни ұғымдар. Діни идеялар діни дүниетанымның ең аз іске асырылған құрамдастарының бірі болып табылады. Олар білім, діни өнер үлгілері негізінде туындайды, кейде діни интуицияның көрінісі болып табылады. Идеялардың жалпы сипаттамалары (бозғылт, фрагментарлық, панорамалық - идеялармен әрекет ету мүмкіндігі, еріксіз (тіпті обсессивті) идеялардың мүмкіндігі) міндетті түрде діни идеяларға қатысты. Бұл бізді осы мәселенің әртүрлі аспектілеріне байыпты қарауға мәжбүр етеді - идеялардың сәйкестігінен білімге дейінгі діни сипаттағы обсессивті невротикалық идеяларға және діни мазмұндағы галлюцинацияларға дейін. Кейбір діни идеялар, әрине, өзін діндар санамайтын адамдар арасында да бар. Мысалы, «жауынгер атеисттің» типтік сұрағы: «Егер Құдай бар болса, дүниеде зұлымдық пен қайғы-қасіреттің болуына жол берер ме еді?» Мұндай адамның жақсылық пен жақсылық туралы тұрақты, бірақ бейсаналық идеясы бар екенін көрсетеді. Құдайдың күдіреттілігі. Діни идеялар бала кезінен қалыптасуы мүмкін, мысалы, Құдай туралы қорқынышты идея, ең алдымен адамды дұрыс емес әрекеттері үшін «жазалауға» ұмтылады. Осындай сипаттағы идеялар діндарлықтың жалған түрлерінің пайда болуына ықпал ете алады. Қарапайым діни идеялардың өзін-өзі жүзеге асыруға кедергі келтіруі мүмкін екендігін Дж.Миллер, С.С.Льюис атап өткен болатын [8; 10].

Діни таным. Діни таным мен идеяларды толықтыруға жетелейтін діни білім тек концептуалды-логикалық аппарат негізінде жүзеге асырылмайды. Діни білімнің ерекшелігі оның антиномиясы болып табылады, оны көптеген діни жазушылар атап көрсетеді. Адамның діндарлығын сипаттауда көптеген антиномиялар бар, мысалы, адам еркіндігі және Құдайдың еркі мен күдіретіне бағыну. Діни танымның спецификалық сипатына байланысты концептуалды-логикалық ойлауды символдық ойлау толықтырады, онда таңбаланған және таңбаланған формальды логика ережелеріне бағынбайтын қатынастар орын алады.

Діндарлықтың мотивациялық аспектісі. Діни мотивтерге қажеттіліктер, құндылықтар, идеалдар, сенімдер мен дүниетаным жатады. Діни мотивтер, атап айтқанда, діни-моральдық құндылықтар адамның діндарлығының маңызды құрамдастарының бірі болып табылады. Польшада жүргізілген ауқымды зерттеу қалалар мен елді мекендерде сауалнамаға қатысқан 1000-ға жуық орта мектеп оқушылары мен әртүрлі әлеуметтік топтар оқушыларының 43,4%-ы дінді адамгершілік мінез-құлықтың қайнар көзі, 20,3%-ы идеалдар мен құндылықтардың қайнар көзі ретінде көрсеткенін көрсетті. ,16,85 - өмірдің мәні, өзін-өзі тану, 12,7% - діннің күш, үміт, бақыт беретінін көрсетсе, 11,7% - құтқару, 2,3% - дін ешқандай құндылықтарды алып жүрмейді немесе қорқыныш, конформизм және екіжүзділік әкеледі деп дәлелдеді. өмірге. Бұл тандаудың 89,5%-ы өздерін сенуші деп, 1,0%-ы шешім қабылдамаған, 4,5%-ы сенбейтін деп санаған [12, б. 63–64].

Діни қажеттіліктер. Психологтың сеніміне қарамастан, діни қажеттіліктер туралы мәселені көтеру мүмкін емес. Діни психологияның өкілдері өзін діндар емес деп санайтын адамда діни қажеттіліктердің болуын растайды. В.Франкл іс жүзінде діншілдік мағынаны іздеумен сәйкестендірді, ол өз кезегінде жеке тұлғаның жетекші қажеттілігі деп атады [14]. Материалистік мектептің психологтары жеке діндарлық әлеуметтік әсердің жемісі деп есептейтіндіктен, діни қажеттіліктер туралы мәселе көтермейді. Біздің ойымызша, белгілі бір қажеттіліктер, мәселен, адам қасиетті деп санайтын нәрсені қастерлеу қажеттілігі; өмірді ғана емес, өлімді де түсіну қажеттілігі; Кез келген адамның бойында бар құлшылыққа деген қажеттілікті, т.б., діни адам діни қажеттіліктер деп түсіндіреді. Саналы түрде дінсіз адам бұл қажеттіліктерді, егер олар көңілсіз болмаса, әлеуметтік-мәдени ортаға жатқызады. Бұл қайта құрудан кейінгі ресейлік санада «руханият» ұғымы іс жүзінде мәдениет пен моральмен сәйкестендірілетінімен сәйкес келеді.

Діни құндылықтар. Бұл діндарлықтың ең «көрінетін» көрінісі деп айта аламыз. Құндылықтардың құрылымы өзгереді және діннің өзі, сенім, діндар адам үшін маңызды құндылыққа айналады. Мен екі жас үлгісінде анықталған құндылықтар иерархиясына мысал келтіремін. Эксперимент 1999 жылы жүргізілді, топтардың бірі педагогикалық колледждің студенттері (17 қыз, 6 ұл), екіншісі Жоғары католиктік теологиялық семинарияның 1 және 2 курс студенттері (25 адам, әрине, тек ұлдар) болды. Құндылықтардың иерархиясы адам үшін әртүрлі құндылықтардың маңыздылығын анықтайтын VOL (Тұлғаның құндылық бағдарлары) тесті бойынша ұсынылған және үлгі бойынша пайыздардағы құндылықтар топтарының орташа мәндері берілген:

- мұғалімдер студенттері: еңбек – 86%, ерікті қасиеттерді дамыту – 84%, материалдық құндылықтар – 82%, дамыту, өзін-өзі жетілдіру, іскерлік қасиеттері – 79%, қарым-қатынас – 77%, адамгершілік қасиеттерді дамыту – 71%, рухани құндылықтар – 56%;

- семинаршылар: рухани құндылықтар – 91%, адамгершілік қасиеттерді дамыту – 86%, дамыту, өзін-өзі жетілдіру, қарым-қатынас, ерікті қасиеттерді дамыту – 85%, іскерлік қасиеттерді дамыту – 79%, еңбек – 77%, материалдық құндылықтар – 41% [15].

Діни нанымдар мен дүниетаным құрылысы. Діни нанымдар діншілдіктің негізгі құрамдастарының бірі болып табылады. Христиан дініне деген сенім жеке сипатқа ие және тек когнитивті түрде қалыптасқан сенімдерден ерекшеленеді. Христиандық наным «Құдай бар» деген сөздерді қамтымайды, бірақ «Мен Құдайға сенемін...» деген сөздерден басталады. Мәселе діни наным-сенімдер – рефлексиядан өтпеген және мәні бойынша діни наным-сенімдер. Мұндай теріс пікірлер діни доктринаның маңызды аспектілеріне әсер етуі мүмкін, бұл оларды кемелденген діншілдіктің дамуына кедергілерге айналдырады немесе діни дағдарысты тудырады. Діни дүниетаным діни сенімдердің жүйелі, жүйелі, тиімді және саналы болуы шартымен қалыптасады.

Діндарлықтың эмоционалдық аспектісі. Жеке сенімнің нақты тәжірибесі негізінен құндылық-мотивациялық (құндылықтар, сенімдер) және аффективті тәжірибелер – сенім, үмітпен сипатталады. Діндарлықтың эмоционалдық аспектісі діни өмірмен және сезіммен байланысты қысқа мерзімді тәжірибелерді де қамтиды. Сезім туралы айтатын болсақ, олардың арасында дінге сенбейтін адамның басынан өткермейтіндері де бар - құрмет, алғыс [4, б. 5]. Сондай-ақ діни сезімдер саласы да бар. Осы тәжірибелердің мазмұнын көрсету үшін мен бірнеше мәтіндерді келтіремін. «Негізгі діни сезім – Құдайды тікелей сезіну, Оның жақындығын жанды сезіну, жанның Құдаймен кездесу тәжірибесі. Әрбір жан бұл кездесуді өзінше бастан кешіреді, ал – одан да маңыздысы – өзінің діни тәжірибесін өзінше жүзеге асырады және түсінеді. Джеймс өзінің «Діни тәжірибенің әртүрлілігі» атты тамаша кітабында 3 алғаш рет атап өткендей, адамдардың Құдаймен кездесулерінде терең жеке айырмашылықтар бар; діни сезім сөзбен жеткізу қиын музыкалық нәрсеге толы» [6, б. 201]. Л.Джусани діни сезімдердің спецификалық ерекшеліктерін атап өтеді: олар экзистенциалды сипатқа ие, олардың пәні өмірдің мәні туралы «жойылмайтын» сұрақтарға «жан-жақты» жауап беру қажеттілігі мен талап етілетін сезіммен өзінің «салыстырмайтындығы» арасындағы сәйкессіздік болып табылады. жауап. Бұл салыстыруға келмейтіндік, Л.Джусани атап

өткендей, қайғы мен шиеленісті күтудің көзі. Діни сезім бұл шиеленісті шешеді және түсінеді [5]. Р.М.Грановская діндарлық қорқынышты жеңуге көмектеседі және сенушілерді көңілді етеді деп санайды» [2, б. 375]. Көптеген рухани жазушылар, атап айтқанда С.Саровский рухани өмірмен байланысты ерекше тыныштық пен қуаныш күйлерін көрсетеді [123. бірге. 380–383]. Христиандық сүйіспеншілік сезіміне ерекше көңіл бөледі, ол қарапайым тәжірибе ретінде емес, адамның сүйіспеншілік өсиеттерін орындау шешімі ретінде түсініледі. Діни сезімдердің ішінде жалған діндарлық түрлерімен бірге деструктивті сезімдер де болуы мүмкін – Құдайды сүюге қабілетсіздікті тудыратын Құдайдан қорқу, фанатизм, діни эксклюзивтілік сезімі, үмітсіздік, неофиттік құлшыныс және т.б. Жалпы, рухани әдебиетте сезім адамның байлығы деп түсініледі. Рухани әдебиетте жиі кездесетін «тұтас сезімсіздік» термині абсолютті патологиялық рухани күйді көрсетеді [11, б. 241–245].

Діндарлықтың белсенділік аспектісі. Адамның діндарлығы табиғи түрде әр түрлі әрекеттерде көрінеді. А.Н.Леонтьев [7] схемасы бойынша діншілдіктің белсенділік аспектісін талдауға тырысайық, қажеттіліктерді, мотивтерді, мақсаттарды және соған байланысты әрекеттерді - әрекеттерді - операцияларды бөліп көрсетуге тырысайық. Діни қызметтің мақсатын Құдаймен қарым-қатынас орнату және сақтау деп атауға болады. Діни қызметтің ерекшелігі – діни қызметтің мотиві бастапқыда оның мақсатымен сәйкес келеді, әйтпесе қызмет өзінің мәнін жоғалтады және діни болуын тоқтатады. (А. Н. Леонтьев әрекеттің басқа түрлерінің дамуы барысында мотивтің мақсатқа ауысуын көрсетті, бірақ діни қызметте мотивтің мақсатқа ауысуы жасырын түрде болады). Егер іс-әрекеттің мотиві басқа болса, онда діни мәнін жоғалтқан, бірақ сырттай діни нысаны бар әрекет қарым-қатынас әрекеті болуы мүмкін, егер адам қарым-қатынасты сақтау үшін шіркеуге барса, ойын-сауық, ойын-сауық болуы мүмкін. Іс-әрекетті талдау контекстінде діншілдіктегі діни әрекеттерді қызмет ретінде ажыратуға болатынын, бірақ діни қызметтегі операцияларды, біздің ойымызша, бір-бірінен ажыратуға болмайтынын атап өту маңызды; шеберлік деңгейінде (автоматтандырылған) кез келген әрекетті орындау мүмкін емес, өйткені саналы мотивтің болмауы да бұл әрекетті діни емес етеді.

Діндарлық тұлғаның даму факторы ретінде. Ұсынылған діншілдіктің талдауы оның өмірді түсінуге ықпал ететінін, жаттыққа қарсы тұратынын және жеке тұлғаның дамуына жол көрсететінін көрсетеді. Діни қызмет өзінің мәні бойынша шығармашылық және дараланған, сондықтан оның адам өмірінде болуы кез келген адамға өзінің шығармашылық қабілеттерін және өзін-өзі жүзеге асыруын көрсетуге мүмкіндік береді. Құдаймен қарым-қатынастың мағыналы тәжірибесі ретінде діндарлық құрылымында сенімнің пайда болуы діншілдікті саналы етеді және оны жаңа деңгейге көтереді. Саналы діндарлықтың синтезі діншілдіктің жалпы өмірдің шекарасына дейін кеңейінде көрінеді: іс-әрекеттер мен моральдық таңдаулар діни сезімдерден, білімдерден, сенімдерден және идеялардан органикалық түрде туындайды. Терең діндар адамның өмірлік мақсаттары мен құндылықтары қатаң діни және әмбебап компоненттерді біріктіретін дүниетаныммен анықталады. Бұл құрамдас бөліктер діни дүниетанымға бірігеді – егер бұл компоненттердің барлығы бір-бірімен сәйкес келсе, дүниетаным тұтас және дәйекті болса, ол бар. Қалыптасқан дүниетанымның белгісі – құндылықтардың саналы иерархиясы, діндарлықпен байланысты мақсаттар мен өмірлік мәндерді білу.

Сондай-ақ, діндарлықтың жеке көріністері гетерогенді екенін атап өткен жөн, адамның діндарлығында когнитивтік, моральдық немесе эмоционалдық аспектілері басым болуы мүмкін. Діндарлықтың типологиясын құру әрекеті жасалды: діншілдіктің аскеттік, эстетикалық, жарғылық және евангелиялық түрлерін ажырату [9]. Бұл жағдайда ең шынайы христиандық ретінде соңғысына - Евангелияға артықшылық беріледі. Г.Вильярдо ресейлік діндарлыққа ең сипатты рационализмнен алшақ, моральдық мінез-құлыққа ерекше мән бермейтін аскеттік «құмарлық иесі» типі деп есептеді [1, б. 117–135]. Мұндай схемалық сипаттама діндарлықтың толық психологиялық талдауын көрсетпейді, бірақ, біздің ойымызша, ол психологтың немесе мұғалімнің діндар адаммен жұмысына пайдалы болуы

мүмкін. Психолог пен діни сенуші адамның өзара әрекеттесу жағдайларының әртүрлі түрлерін ажыратуға болады:

1. Сенуші кісі үшін туындаған дағдарыс немесе проблема оның діндарлығына байланысты емес жағдай. Мұндай жағдайларға жеке тұлғаның құндылық-семантикалық саласына әсер етпейтін проблемалар мен конфликттер жатады.

2. Клиенттің мәселесі моральдық таңдаумен байланысты немесе ол үшін ең маңызды экзистенциалды қатынастарды анықтайтын, бірақ клиент діни мәселе ретінде концептуализацияланбайтын, клиенттің таяз діндарлығының жағдайы.

3. Сенуші адамның жағдайы оның діндарлығымен байланысты мәселе ретінде түсіндіріледі, ал психолог діни емес немесе оның діндарлығы басқа дінді ұстанумен байланысты.

4. Сенуші кісінің жағдайы оның діндарлығына байланысты проблема ретінде түсініледі, психолог клиенттің діни көзқарастарымен бөліседі.

Бұл жағдайда психолог адамдарға оның діндарлығы тұлғаның дамуына ықпал ете ме, оның психологиялық еркіндігін арттыра ма, сенуші маңызды деп анықтаған діндарлық құндылықтар мен мағынаның қайнар көзі ме, әлде тек қорғаныс па екенін білуге көмектесуі керек. Егер клиент үшін маңызды болып табылатын діндарлық соған қарамастан оның жеке басының дамуына ықпал етпесе, онда психологтың міндеті, біздің ойымызша, клиентпен оның діни дүниетанымының ерекшеліктерін түсіну болып табылады. Психолог клиенттің дүниетанымын бұзу міндетін қоймауы керек, оның міндеті – шынайылықты қалпына келтіру. Бұл жағдайда клиент психологпен өзара әрекеттесу кезінде оның діндарлығы адекватты емес, шынайы емес екенін түсінуі мүмкін, мысалы, қасиетті және табиғаттан тыс нәрсемен байланыс орнату ниетінен туындамайды, бірақ бір нәрсені қабылдау ниетін білдіреді. діни рәсімдердің нәтижесі. Бұл, атап айтқанда, балалардың қасиетті туралы түсініктері өскен сайын жеке тұлға тарапынан қайта қаралмаған жағдайда немесе ересек адамның өз көзқарастары мен құндылықтарын ұстанымдарынан сыни қайта қараусыз діни сенімге келген жағдайда мүмкін болады. Шынайы емес діндарлық алаңдаушылық пен перфекционизмнің күшеюіне әкеліп соғады және тұрақты қорқыныштың көзі бола алады. Сонымен қатар, шынайы діндарлық дағдарыстарды еңсеру, қайғы-қасіретпен күресу, күйзеліс жағдайдан шығу және жанжалдарды шешу үшін маңызды ресурс болып табылады. Көмекші психолог үшін сенуші кісінің мұндай діндарлығы клиентте белсендіруді қажет ететін механизм болып табылады. Әрине, психологиялық көмектің бұл түрін клиенттің пікірімен бөлісетін маман оңай жүзеге асырады, бірақ бұл, біздің ойымызша, қажетті шарт емес. Сенуші адамдарға көмектесуге дайын тәжірибеші психолог саяси тұрғыдан дұрыс «толеранттылық» деңгейінде ғана емес, сонымен қатар клиенттің діндарлығын даму немесе кедергілер факторы ретінде түсіну арқылы әртүрлі діни дүниетанымдардың өкілдерімен өзара әрекеттесу жағдайларына дайын болуы керек.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Вильярдо Г.Ц. Дух русского христианства. Мадрид, 1962. 200с.
2. Грановская Р.М. Психология веры. СПб., 2004. 576с.
3. Джеймс В. Многообразие религиозного опыта., 1992. 432с.
4. Джуссани Л. Религиозное чувство. М., 2000. 194с.
5. Джуссани Л. Чувство Бога. М., 1995. 168 с.
6. Зеньковский В.В. Психология детства. Екатеринбург, 1995. 348с.
7. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. М., 1979. 566с.
8. Льюис К.С. Собрание соч.: в 8 т. Минск; Москва 1998.
9. Мать Мария (Кузьмина-Караваева М. К.) Типы религиозной жизни. Вестник русского христианского движения. Париж. 1937. No 176. 64 с.
10. Мюллер Й. Бог – Опиной. М., 1998. 198с.
11. Невидимая брань Блаженной памяти старца Никодима Святогорца. М., 1912. 204с.
12. Островская К.С. Библией пожизни. М., 2002. 268с.

13. Святой преподобный Серафим Саровский чудотворец. М., 1991. 402 с.
14. Франкл В. Основы логотерапии. Психотерапия и религия. СПб., 2000. 286 с.
15. Черняева С. А. Ценностное самоопределение личности и психологическая помощь // Ананьевские чтения. СПб., 2000. С. 249–251.

УДК 21.21.21

СВЯЩЕННЫЕ УЗЫ СПОРТИВНЫХ ФАНАТОВ: ИССЛЕДОВАНИЕ ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ СХОДСТВ МЕЖДУ РЕЛИГИОЗНОЙ И СПОРТИВНОЙ ПРЕДАННОСТЬЮ

Казбеков Мадия Ниязбекович

madikkazbekov@mail.ru

Магистрант 2 курса кафедры религиоведения ЕНУ им. Л.Н.Гумилева, Астана,
Казахстан Научный руководитель – Малгараева З.Б.

Феномен спортивных фанатов — это тема, которая широко обсуждается в последние годы, и многие люди стремятся разгадать психологию, стоящую за ней. Эта работа сфокусируется на этой теме и исследует, почему люди становятся такими безумными фанатами спортивных команд и как их преданность иногда может напоминать религиозный характер. Благодаря обширному изучению существующей литературы по этой теме мы получили представление о нескольких факторах, способствующих появлению спортивных фанатов, включая теорию социальной идентичности, эмоциональную привязанность и ностальгию, и при этом углубились в понимание сложностей, связанных с этим явлением.

Введение

Феномен спортивных фанатов — широко распространенное и интригующее явление, которое привлекло внимание ученых из разных областей науки, включая психологию, социологию и антропологию. В его основе лежит человеческая потребность в социальной идентификации, личной привязанности и эмоциональном взаимодействии с конкретной спортивной командой или спортсменом. Эта сильная и непрекращающаяся страсть может во многом напоминать религиозную преданность. Оно дает фанатам чувство принадлежности к более широкому сообществу, дает возможности для эмоционального самовыражения и катарсиса, способствует ритуалам и традициям, которые укрепляют групповую сплоченность, создает героев и злодеев, воплощающих культурные ценности и устремления. Данная работа исследует сложную психологию спортивных фанатов, исследуя, в первую очередь, почему люди становятся такими страстными фанатами спортивных команд. Мы утверждаем, что это явление отражает фундаментальные потребности личности в формировании социальной идентичности (т. е. в определении себя как части большей группы), межличностных связях (т. е. связывающие эмоции), самосовершенствование (т. е. получение гордости или самоуважения благодаря связи с успехами команд), ностальгия (т. е. повторное переживание прошлых воспоминаний посредством спортивного опыта) и трансцендентность (т. е. переживание моментов благоговения или вдохновения благодаря необычным выступлениям). Опираясь на недавние исследования в различных дисциплинах психологии, мы определяем ключевые психологические механизмы, лежащие в основе этих различных аспектов спортивных фанатов. Например, мы исследуем, как люди используют своих любимых спортсменов или спортивные мероприятия для удовлетворения основных психологических потребностей, таких как принадлежность, самовыражение, мотивация, которые могут привести к чувствам, связанным с зависимостью. Мы также исследуем, как такие факторы, как культура, социализация и личностные качества, играют решающую роль в формировании индивидуальных различий между поведением фанатов с течением времени. Поэтому в этой работе делается акцент как на широте, так и на глубине при изучении этой увлекательной темы. В заключение, психология спортивных фанатов многогранна и поэтому требует от нас